

Tapatumo atspindžiai įprasminantys Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą

Dovilė Grigienė
Vilniaus universitetas

Šioje analizėje naudojami duomenys surinkti vykdant platesnį mokslinį tyrimą, finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę (Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-02-023)

Tyrimo metodologija

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas 1990 m. buvo reikšmingas istorinis įvykis. Prašome pagalvokite ir atsakykite, kaip gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje paveikė Jus asmeniškai kaip žmogų.

- Jaunesnė karta: 18-30 m., $N=195$
- Vyresnė karta: 40-54 m., $N=193$

Kas aš ir koks aš esu

Jaunesnė karta

- Kas aš esu:
  - Esu laisvas Lietuvos pilietis
- Koks aš esu:
  - Gebu laisvai reikšti savo mintis
  - Gebu pats nuspręsti („*ne man diktuoja sąlygas*“)
  - Turiu platų požiūrį
  - Esu liberalus
  - Esu atviras naujovėms
  - Išsiskiriu iš minios
  - Siekiu savo tikslų
  - Esu pasiruošęs kurti Lietuvos ateitį
  - Esu laisva, „*nerepresuota*“ asmenybė
  - Esu patriotas

Vyresnė karta

- Kas aš esu:
  - „*Iš TSRS piliečio tapau tikru Lietuvos piliečiu.*“
- Koks aš esu:
  - Tapau laisvesnis
  - Tapau viltingas
  - Tapau kūrybiškesnis
  - Permainos užgrūdino
  - Galiu mąstyti („*suteikė teisę mąstyti*“)
  - Pasikeitė pasaulėžiūra

Jaunesnė karta

„Savo prigimtinių laisvių ir teisių suvokimas leidžia save suvokti kaip stiprią asmenybę, kuris nesijaučia lyg mažas varžtas didelio mechanizmo viduje. Žinojimas, kad gali planuoti savo gyvenimą demokratiškoje ir taikioje valstybėje duoda galimybę gyventi ir bandyti kurti savo gyvenimą, siekti laimės ir tikslų ir siekti įgyvendinti savo svajones.“

Vyresnė karta

„Į darbą buvo kitas požiūris - dabar reikia atsakingiau žiūrėti, o anksčiau paprasčiau, jokių standartų. Dabar daugiau standartų, reikalavimų - tai gerai. Į darbą nevaro - nori dirbi, nori - ne, anksčiau varydavo.“

Įgalinimas

Jaunesnė karta

- Aš galiu:
  - Galiu dalyvauti rinkimuose
  - Galiu rinktis kuo būti
    - „Gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje leido užaugti tuo kuo noriu, suteikė rinktis tai ko noriu visose gyvenimo srityse.“
  - Galiu prisidėti prie Lietuvos gerovės

Vyresnė karta

- Aš galiu:
  - Galiu dalyvauti rinkimuose
  - Galiu daryti įtaką savo gyvenimo kokybei
  - Galiu daryti įtaką valstybėje
    - „Atsirado suvokimas, kad valstybė nėra viską lemiantis mano gyvenime veiksnys. Greičiau atvirkščiai - aš savo veiksmais ir poelgiais galiu lemti, kokia bus mano aplinka, o tuo pačiu ir valstybė.“

Asmens vertinimas

Jaunesnė karta

- Stipresnis savivertės jausmas
  - „Labai džiaugiuosi, kad gimiau, augau ir gyvenu nepriklausomoje valstybėje. Tai viena iš pagrindinių žmogaus teisių. Dėl to mano mąstymas globalesnis, platesnis, didesnės pasirinkimų ir sprendimų galimybės. Stipresnis savivertės jausmas.“

Vyresnė karta

- Vertinamas asmens individualumas
  - „Puiku, kad asmens individualumas ir išskirtinumas yra vertinamas labiau negu susiliejimasis su "kolektyvu" ir minia.“
- Žmogus nevertinamas, žeminamas
  - „Manau jog nebėra vertinamas pats žmogus, tuomet ir santvarka nebeturi reikšmės.“
  - „Paprastas žmogus pažemintas. Aš taip ir jaučiuosi!“

Atsakomybė

Jaunesnė karta

*„Suteikė <...> supratimą,
kad žmogaus pasiekimai
priklauso nuo jo paties
pastangų.“*

Vyresnė karta

*„Suteikė daugiau
savarankiškumo. Daugiau
viskas priklauso nuo savęs
paties.“*

Savirealizacija

Jaunesnė karta

„Manau, jog gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje leidžia man atskleisti savąjį tapatumą, suteikia galimybę tapti tuo, kuo noriu tapti.“

Vyresnė karta

„Atsivėrė naujos galimybės ir pavyko jomis pasinaudoti. Galiu gyventi, kurti, daryti tai, ką noriu, kas atrodo prasminga.“

Jaunesnė karta: aplinka buvo palanki mano raidai

- Galėjau tobulėti
  - *„Gal viskas tapo labiau prieinama: mokslai, kelionės ir pan. Tai padeda tobulėti kaip asmenybei.“*
- Saugumas netrukdo vystytis
  - *„Nepriklausomybė ir laisvė suteikia žmogui ramybę, džiaugsmą, saugumo jausmą. Tai man netrukdo vystytis. Šitai suteikia daug laimės.“*
- Lietuvos Nepriklausomybė mane įkvepia
  - *„<...> gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje mane įkvepia ir verčia stengtis nepriklausomybę pateisinti.“*

Jaunesnė karta: skiriuosi nuo tų, kurie gyveno sovietmečiu

„Buvau per maža, kad pajusčiau kokį nors skirtumą. Tačiau dažnai susimąstau apie vyresnių žmonių patirtis, kokį sudėtingą laikotarpį jiems teko išgyventi. Tai padeda suprasti tuos žmones, jų elgesį, supratimą, palengvina bendravimą.“

„Vaikystė buvo pažymėta žmonių pasakymais "kaip buvo", buvo sudėtinga, kadangi gyvenau "dabar", o tas laikotarpis man buvo nežinomas.“

Apibendrinimas

- Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo įprasminimo atsakymuose atsispindi įvairūs tapatumo aspektai.
- Abiejose kartose tapatumo temos skamba kiek skirtingai:
  - Vyresnė karta išgyveno pokytį
  - Jaunesnės kartos atstovai įvardina aplinką, palankią jų raidai
  - Jaunesnės kartos atstovai mato save kaip besiskiriančius nuo tų, kurie gyveno sovietmečiu